

Małgorzata HANZL

Politechnika Łódzka
Instytut Architektury i Urbanistyki
Łódź, Polska
e-mail: mhanzl@p.lodz.pl

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM W EUROPEJSKIM PROGRAMIE WSPÓLNOTOWYM URBACT

słowa kluczowe: planowanie przestrzenne, partycypacja społeczna, programy wspólnotowe, program URBACT

WPROWADZENIE

Program URBACT został powołany w 2003 r., jako platforma wymiany doświadczeń pomiędzy miastami Unii Europejskiej dotyczących zintegrowanego podejścia do rozwoju obszarów miejskich. Druga edycja programu – URBACT II – planowana na lata 2007-2013, właśnie się rozpoczęła, pierwszy nabór wniosków został przeprowadzony na przełomie minionego r.. Dotychczas w programie URBACT uczestniczyło 12 polskich miast, między innymi: Warszawa, Poznań, Kraków, Kielce, Płock, Gdańsk, Stargard i inne, niektóre z nich pełniły rolę obserwatorów, ekspertów lub członków grup roboczych sieci (*European Regional Development Fund 2007 - 2013*).

Zadaniem inicjatyw URBACT i URBACT II jest kontynuacja współpracy nawiązanej w okresie funkcjonowania programów URBAN PP (projekty pilotażowe), URBAN I i URBAN II, polegającej na wymianie doświadczeń dotyczących różnych aspektów rozwoju miast. W programie mogą brać udział miasta o liczbie ludności przekraczającej 20 000 mieszkańców, pełna lista miast uprawnionych do udziału dostępna jest na stronie internetowej projektu: www.urbact.org. Beneficjentami programu mogą być sieci, w których skład wchodzi urzędy miast, administracja państwowa szczebla wojewódzkiego, a także uczelnie wyższe i instytuty badawcze.

Działania podejmowane w ramach inicjatywy URBACT II koncentrują się wokół tematyki zrównoważonego rozwoju miast. Zadania te realizowane są poprzez współpracę władz administracyjnych i samorządowych miast, organizacji pozarządowych, a także instytucji naukowych i badawczych znajdujących się na danym

terenie, tworzenie sieci zajmujących się zagadnieniami miejskimi, organizację spotkań roboczych oraz interdyscyplinarnych konferencji, a także wymianę tzw. „dobrych praktyk” i budowanie wspólnej i dostępnej dla wszystkich bazy wiedzy. Celem wszystkich wymienionych działań jest wypracowanie zintegrowanego podejścia do problematyki przekształcania obszarów miejskich z uwzględnieniem specyfiki lokalnej, w oparciu o doświadczenia praktyczne innych ośrodków. Program URBACT II finansowany jest ze środków *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego*. W ramach tego programu nie przewiduje się realizacji inwestycji ani programów operacyjnych, tak jak miało to miejsce w programie URBAN - środki na te cele przewidziane są w regionalnych programach operacyjnych.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja wybranych działań podejmowanych w ramach programu URBACT. Przedstawiono przykłady, których problematyka koncentrowała się na zagadnieniach uczestnictwa społecznego w kształtowaniu przestrzeni miejskiej. W artykule wykorzystano materiały dostępne w witrynie internetowej programu URBACT (<http://urbact.eu>), w tym w szczególności materiały podsumowujące doświadczenia projektów: PARTECIPANDO, UDIEX – UDIEX ALEP, raport URBACT CCTWG, a także materiały dostępne w witrynach internetowych instytucji prowadzących poszczególne projekty. Dla prezentacji i oceny wybranych projektów wykorzystano aparat pojęciowy zaczerpnięty z teorii planowania komunikacyjnego (Healey 1997), a także z opracowania Innes J.E., Booher D.E. (2000).

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA JAKO OBSZAR ZAINTERESOWANIA PROGRAMU URBACT

Problematyka partycypacji społecznej była przedmiotem zainteresowania następujących sieci miast działających w ramach programu URBACT: *Young Citizens Project*, *Partners 4 Action*, *MED-INT*, *CITIZ@MOVE*, *REGENERA*, *SECURCITY*, *Young People – from Exclusion to Inclusion*¹.

¹ w oparciu o kwestionariusz raportu URBACT CTWG „*The Role of Inhabitants in Urban Management*” Appendix 2, 2006.

Tab. 1. Wykaz sieci miast zajmujących się zagadnieniami uczestnictwa społecznego w planowaniu.

Tab. 1. The city networks dealing with the participatory issues.

	Tematyka	Cele i problemy badawcze związane z zagadnieniami uczestnictwa społecznego w planowaniu
PARTECI - PANDO Rzym,	Partycypacja społeczna	Wymiana doświadczeń i popularyzacja wiedzy dotyczącej procesu partycypacji oraz metod aktywnego uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji. Promowanie (wśród profesjonalistów, urzędników, polityków) partycypacji społecznej jako metody przyczyniającej się do zwalczania wykluczeń społecznych i ubóstwa w obszarach zdegradowanych.
Citz@move Seville	Partycypacja społeczna	Zwiększenie udziału mieszkańców (możliwości udziału oraz zakresu odpowiedzialności) w życiu miejskim poprzez zwiększenie integracji w działaniach lokalnej administracji oraz życia publicznym. W ramach programu działały 3 grupy robocze, o 3 różnych obszarach zainteresowań: WG1 (Working Group 1) – integracja mniejszości etnicznych; WG2 – promocja uczestnictwa mieszkańców w działaniach sektora publicznego, w szczególności w obszarach poddawanych działaniom rewitalizacyjnym; WG3 – udział mieszkańców z wykorzystaniem narzędzi IT, ze szczególnym podkreśleniem narzędzi wspomagających procesy planowania.
Young People from Exclusion to Inclusion, Malmo	Młodzież	Promocja integracji i uczestnictwa młodych ludzi w wieku szkolnym w życiu społeczności lokalnych, przeciwdziałanie bezrobociu i wykluczeniu społecznemu. Szkoła jako aktywny uczestnik społeczności: współpraca szkół i innych podmiotów działających w gminie: stowarzyszeń, organizacji non-profit Wymiana „dobrych przykładów” dotyczących poprawy sytuacji młodych ludzi oraz określenie kryteriów pozytywnego działania w tym zakresie.
Young Citizen project, Bristol	Młodzież	Promocja uczestnictwa młodych ludzi (w wieku 10-30 lat) w życiu publicznym w miastach, w tym udział w organach podejmujących decyzje. Określenie „dobrych praktyk” udziału młodzieży w lokalnym życiu publicznym, z podkreśleniem rejonów trudnych.
Medint Siracusa	Zintegrowane podejście dla promowania zrównoważonego rozwoju	Celem sieci jest wskazanie skutecznych metod zintegrowanego działania, zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju w obszarach zurbanizowanych, wymagających rewitalizacji i rehabilitacji. Podjęte działania: analiza przykładów zintegrowanego podejścia do problematyki rozwoju miast; opracowanie kryteriów dla porównania rezultatów poszczególnych projektów; wskazanie narzędzi operacyjnych umożliwiających wdrażanie różnych koncepcji zintegrowanego rozwoju obszarów zurbanizowanych; eksperymenty – realizowane poprzez rozwijanie projektów – identyfikacja „dobrych praktyk”.
Securcity, Rotterdam	Zapobieganie przestępczości w miastach	Podstawowym zadaniem sieci była poprawa bezpieczeństwa życia w miastach. Uczestnictwo obywateli jest jednym z tematów, obok zagadnień: edukacji jako metody zapobiegania przestępczości młodych ludzi, narkomanii i braku poczucia bezpieczeństwa w zaniedbanych obszarach miast oraz inwestycji komercyjnych w przestrzeni publicznej. Wymiana doświadczeń, organizacja warsztatów, współpraca.

Regenera, Lyon	Regeneracja urbanistyczna	Działania sieci koncentrowały się wokół czterech tematów wchodzące w skład zintegrowanego podejścia do problematyki regeneracji obszarów zurbanizowanych. Były to: zabudowa mieszkaniowa, integracja społeczna poprzez rozwijanie uczestnictwa mieszkańców i metod zarządzania przestrzenią społeczną, zagadnienia bezpieczeństwa w procesach regeneracji a także rozwój ekonomiczny i rozwój zatrudnienia jako składowe projektów regeneracji urbanistycznej.
Regenerando, Reggio Calabria	Aktywność ekonomiczna i zatrudnienie	Polityki europejska jako narzędzie kształtowania spójności i integracji społecznej obszarów zurbanizowanych.
Partner 4 Action, Liverpool	Partnerstwo publiczno- prywatne	Rola partnerstwa publiczno- prywatnego w procesach odnowy urbanistycznej w skali miasta i dzielnicy. Wykorzystanie współpracy publiczno- prywatnej przy regeneracji obszarów zagrożonych wykluczeniem.
ISN Information Society Network, Manchester	Spółeczeństwo Informacyjne (i integracja społeczna)	Analiza „dobrych przykładów” wykorzystania narzędzi informatycznych dla zwalczania wykluczenia społecznego i umacniania wykluczonych społeczności tak aby mogły odgrywać aktywną rolę w ramach społeczeństwa informacyjnego. Działania zmierzające do przezwyciężenia bariery technologicznej.
Euromedia- tion Secucities, Turin	Mediacje w zarządzaniu miastem	Praktyki mediacyjne wykorzystywane w zarządzaniu na poziomie lokalnym w różnych obszarach zastosowań. Opracowanie metodologii, promocja „dobrych przykładów” oraz wymiana doświadczeń

Źródło: opracowanie w oparciu o raport URBACT CCTWG „The Role of Inhabitants in Urban Management” Appendix1.

Source: report URBACT CCTWG „The Role of Inhabitants in Urban Management” Appendix1.

METODY I TECHNIKI UCZESTNICTWA SPOŁECZNEGO

W miastach uczestniczących w programie URBACT realizowanych jest szereg różnorodnych projektów związanych z uczestnictwem społecznym. Wśród nich znajdują się również takie, które zakładają udział lokalnych społeczności w podejmowaniu decyzji planistycznych dla obszarów różnej wielkości. Spośród prezentowanych projektów wybrano kilka przykładów wykorzystujących zupełnie odmienne metody i realizowanych w różnej skali: od planu całego miasta do projektu rehabilitacji zabudowy obejmującego obszar kilku - kilkunastu działek.

Kontrakt dla dzielnicy – Bruksela

Narzędziem polityki lokalnej wykorzystywanym w Brukseli (*La Region de Bruxelles-Capitale*) jest - począwszy od 1994 r., kiedy miasto podjęło politykę rewitalizacji kwartałów zabudowy - *le contrat de quartier*, czyli kontrakt dla dzielnicy (Francq B. 2007). Uczestnictwo mieszkańców odgrywa pierwszoplanową rolę w procesie rewitalizacji. Środki finansowe przeznaczone na rewitalizację – ograniczoną każdorazowo do niewielkiego, określonego przez władze miejskie, obszaru podzielone są na

kilka „volet” – portfeli (funduszy). Jest ich każdorazowo pięć, środki przeznaczone są na:

1. remonty i budowę mieszkań komunalnych,
2. działania mające na celu budowę mieszkań o „średnim” standardzie” przez inwestorów prywatnych lub publicznych – pozyskanie przez gminę działek lub niewykorzystanych budynków oraz przekazanie ich inwestorom,
3. mechanizm partnerstwa publiczno-prywatnego – część mieszkań wybudowanych w ten sposób pełni funkcję lokali socjalnych, pozostałe pozostają w gestii dewelopera,
4. urządzenie przestrzeni publicznych: ulic, placów, parków,
5. rewitalizację społeczną dzielnicy, w tym: na budowę infrastruktury społecznej – place zabaw, sale spotkań oraz na działania na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych².

Zainteresowanie społeczności lokalnej najczęściej koncentruje się wokół kształtu przestrzeni publicznych, (przykładowo: CdQ Brabant) lub wokół budowy „przestrzeni publicznej” dzielnicy (Parc Saint François, CdQ Rue Verte). W spotkaniach CLDI (*Commission locale de développement intégré*), które odbywają się nie rzadziej niż 8 razy w roku, w godzinach wieczornych, w położonym centralnie na danym obszarze, zapewnionym przez gminę lokalu uczestniczą wybrani reprezentanci, którymi mogą być osoby pełnoletnie oraz mieszkające w pobliżu. Spotkania, w których biorą również udział politycy, profesjonalści oraz członkowie lokalnych organizacji, pozwalają na bieżące śledzenie postępów prac oraz zapewniają mieszkańcom możliwość wpływania na ich przebieg.

Konsultacje *General Urban Distribution Plan* – Cardedeu

Zmianie dokumentu *General Urban Distribution Plan* (GUDP), która została podjęta przez władze miasta Cardedeu w prowincji Barcelona w Hiszpanii jesienią 2000 r., towarzyszyły konsultacje społeczne przeprowadzone dla całego miasta, wykorzystujące równolegle dwie: badanie ankietowe oraz *Citizen's Councils* – rady mieszkańców. Inicjatorem przeprowadzenia konsultacji było stowarzyszenie *Cardedeu Vital*, organizacją zajęła się *Jaime Bofill Foundation* oraz *Policy Analysis Team* reprezentująca *Autonomous University of Barcelona* (UDIEX – UDIEX..., 2006). Celem konsultacji było określenie założeń dla zmiany podstawowego dla miasta dokumentu planistycznego. Przedmiotem badania ankietowego, przeprowadzonego za pośrednictwem poczty, w którym mógł wziąć udział każdy mieszkaniec miasta mający ukończone 16 lat, były dwie kwestie: pożądana wielkość miasta oraz model planowania urbanistycznego. *Citizen Councils* - rady mieszkańców, w których skład wchodzi przypadkowo wylosowane osoby, działają na zasadzie zbliżonej do zasad działania Ławy

² Francq B. 2007, s.7-8 za: *Vivre au coeur des quartiers. 1993-2003. Dix ans de revitalisation des quartiers en Région de Bruxelles-Capitale* s. 10-11.

Przysięgłych – po wysłuchaniu osób zaangażowanych w projekt: polityków, urzędników oraz profesjonalistów – debatują, a następnie przyjmują rezolucję, która jest propozycją dla instytucji opracowującej projekt. Dwutorowo prowadzony proces partycypacji pozwolił na uzyskanie szerokiego poparcia społecznego dla opracowywanego dokumentu, a wywołana dyskusja publiczna miała dodatkowy walor edukacyjny.

Partycypacja mieszkańców w *General Plan of Urban Arrangement* – Sewilla

W opracowaniu *General Plan of Urban Arrangement* dla Sewilli partycypacja mieszkańców stanowiła zagadnienie o podstawowym znaczeniu. Prace nad planem rozpoczęło utworzenie dziewięciu *Subject Matter Committees of Participation* (komisji tematycznych), w skład których wchodziło „mieszkańcy, pracownicy socjalni, przedsiębiorcy i kupcy, profesjonalści i eksperci planowania, reprezentanci różnych instytucji, przedstawiciele prasy, radia i telewizji a także władz okręgu metropolitalnego” (UDIEX – UDIEX ALEP 2006). Odkonano 40 spotkań, w których udział wzięło ogółem 128 osób. Spotkania pozwoliły na zdefiniowanie „diagnozy stanu miasta”. Równolegle w dwudziestu punktach miasta działało 20 *Committees of Territorial Participation* (komisji terytorialnych), które zajmowały się organizacją spotkań mieszkańców oraz zbieraniem wniosków i uwag. W każdej z sześciu dzielnic miasta zorganizowano wystawę poświęconą zagadnieniom planu. Niezależnie zorganizowane zostały trzy wystawy – dla całego miasta – podczas których pokazano:

1. nigdy nie zrealizowane plany dla miasta,
2. propozycje zagospodarowania najważniejszych miejsc w mieście,
3. prezentacja *Advance Document of Plan* - w okresie, kiedy dokument był uchwalany.

W ramach prac nad planem została zorganizowana konferencja „*Urbanism as a development factor*” oraz dwa konkursy na koncepcje zagospodarowania najważniejszych przestrzeni miejskich. Witryna internetowa projektu www.plandesevilla.org stała się miejscem debat on-line z udziałem osobistości życia miejskiego oraz reprezentantów instytucji i jest nadal wykorzystywana jako źródło informacji. Kontynuacją prac przy tworzeniu dokumentu planu jest angażowanie mieszkańców w śledzenie efektów jego realizacji.

Budżet partycypacyjny – Sewilla

Sewilla jest również przykładem zastosowania działania określanego nazwą *Participatory Budget* – w polskim tłumaczeniu „budżet partycypacyjny” (Taillac, 2007). Dla realizacji tego programu miasto zostało podzielone na 15 stref, zorganizowanych wokół lokalnego centrum społecznego. W każdej strefie ochotnicy tworzą zgromadzenie, które zbiera się trzy razy w roku. W zgromadzeniach może uczestniczyć każdy mieszkaniec miasta po ukończeniu 16 roku życia. W lutym zgromadzenie ustala statut i plan dalszej pracy, w czerwcu odbywa się głosowanie nad wyborem

projektów i sposobem ich finansowania, w październiku zebrani mieszkańcy oceniają postęp podejmowanych działań. Mieszkańcy decydują o sposobie wydatkowania 25% środków budżetu miasta. Mogą one być przeznaczane na „różne działania związane z codziennym życiem, włączając w to życie lokalne (lokalną infrastrukturę, utrzymanie dróg), planowanie miasta (inwestycje powyżej 30 000 €), angażowanie mieszkańców (organizacje, uroczystości lokalne), działania na rzecz młodzieży oraz sportu (urządzenia sportowe, konkursy..) oraz rozwój zatrudnienia (warsztaty edukacyjne).” Pierwszym miastem, gdzie wprowadzono instrument *participatory budget* było Porto Allegre w Brazylii. Władze Sewilli adaptowały go dla potrzeb wielkiego miasta. Projekt był przedmiotem badań w ramach sieci CITIZ@MOVE, w której Sewilla była partnerem wiodącym. Wśród miast sieci PARTECIPANDO *budżet partycypacyjny* znalazł zastosowanie w Grenoble, w Municipio Roma XI oraz w trzech municypaliach Wenecji: Lido, Favaro i Marghera. W każdym przypadku metoda przyjęła inny kształt, zależnie od uwarunkowań lokalnych.

Rehabilitacja modernistycznych osiedli – Rzym

Udział mieszkańców w działaniach rehabilitacyjnych podejmowanych w modernistycznych zespołach mieszkaniowych jest jedną z najczęściej spotykanych praktyk. Takim przykładem jest dzielnica Laurentino w Rzymie, której zabudowa składa się z dwóch rodzajów modernistycznych bloków: podłużnych – ośmiopiętrowych oraz wysokich czternastopiętrowych, każdy z nich zamieszkuje około 1500-2000 osób (*European Handbook for Participation*). Oryginalny projekt zakładał wydzielenie ruchu pieszego i kołowego oraz lokalizację usług w zabudowanych podwieszonych bryłach o formie „mostów”. Obszar stanowi zgodnie z projektem integralną całość.

Podstawowym zadaniem *Territorial Laboratory Laurentino* jest poprawa jakości życia w dzielnicy oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Laboratorium jest miejscem dyskusji, które każdy z mieszkańców może odwiedzić, zapoznać się z projektami zmian zagospodarowania, wnieść uwagi. Laboratorium organizuje warsztaty, spotkania, seminaria, a także zajmuje się organizacją imprez kulturalnych. Skutkiem postulatów mieszkańców było między innymi wyburzenie kilku „mostów”, które pierwotnie miały mieścić usługi, a nie spełniały swojej funkcji.

Warsztaty planistyczne

Wśród metod uczestnictwa społecznego w planowaniu autorzy Europejskiego Podręcznika Partycypacji – będącego wynikiem pracy sieci PARTECIPANDO – wyróżniają grupę, która bazuje na organizacji warsztatów planistycznych (Taillac, 2007). Techniki z tej grupy, takie jak: *Planning for Real*, *Pattern Language*, *Action Planning* charakteryzuje wspólna cecha: polegają na prowadzeniu dyskusji według z góry przyjętego schematu oraz pozwalają na uzyskanie rezultatów w krótkim czasie. Celem warsztatów jest wspólne wypracowanie wizji projektu poprzez analizę istniejących uwarunkowań przestrzennych oraz sposobu ich postrzegania przez

mieszkańców. Pośród stosowanych obecnie najpopularniejszych metod opartych na sekwencji warsztatów i /lub spotkań mających na celu wizualizację projektu w krótkim czasie znajdują się: *Planning for Real* i *Pattern Language*. Metody tego rodzaju zastosowano między innymi w projekcie rehabilitacji zabudowy mieszkaniowej w Newcastle (PARTECIPANDO).

WNIOSKI – STOSOWANE NARZĘDZIA I TECHNIKI UCZESTNICTWA

Poniższa tabela zawiera powtarzające się w obserwowanych przykładach typy technik i narzędzi badań społecznych, wyabstrahowane z całości procesów. Narzędzia te mogą być zestawiane w zależności od przebiegu procesu. Tabela opiera się na wynikach części wstępnej projektu badawczego prowadzonego w *Italian Institute for Social Research* w Mediolanie, mającego na celu wypracowanie we współpracy z mieszkańcami rozwiązań dla *Urban Zoning Plan* (planu miejscowego) (Taillac, 2007). Analiza i wybór technik do dalszego stosowania w procesie partycypacji również stanowiły przedmiot dyskusji oraz decyzji podejmowanych z udziałem mieszkańców.

Podstawą dla uzyskania efektywnej partycypacji – czyli wspólnego podejmowania decyzji jest zapewnienie właściwej komunikacji. Nie można jednocześnie zapominać, że informowanie, które często przedstawiane jest jako ogół działań podejmowanych dla włączenia mieszkańców w proces planowania, jest zaledwie pierwszym niezbędnym warunkiem dla tegoż uczestnictwa. Rzeczywisty udział mieszkańców w planowaniu ma miejsce wtedy, gdy wszystkie zaangażowane strony czują się odpowiedzialne za podejmowane działania. Stopień udziału mieszkańców w planowaniu można uszeregować w analogii do wielokrotnie cytowanej w literaturze drabiny partycypacji społecznej, której autorką jest S. Arnstein³, w następujący sposób: 1. wymiana informacji, 2. konsultacje, 3. zaangażowanie/ dialog, 4. współdecydowanie, 5. współpraca⁴.

³ Drabina partycypacji społecznej Susan Arnstein za Healey P. 1997, s.26; rysunek oryginalny: Arnstein S.: *The ladder of citizen participation*, Journal of Institute of American Planners, Vo.35(4) 1969, s.216-240; rys. s.216.

⁴ Tabela w *European Handbook ...*, opus citatum, s.79.

Tab. 2. Narzędzia i techniki uczestnictwa społecznego.

Tab. 2. Tools and techniques for citizens' participation.

NARZĘDZIA	ZASTOSOWANIE	ZALETY	WADY
Analiza dostępnych dokumentów	Gromadzenie i analizy dostępnych informacji dotyczących danego tematu	Niezbędne dla pozyskania i uporządkowania wcześniej zgromadzonej wiedzy	Pozyskane informacje są gromadzone dla innych celów, stąd nie zawsze nadają się do bezpośredniego zastosowania
Bezpośrednia obserwacja	Analizy relacji pomiędzy miejscami, a zachowaniem, analiza problemów na podstawie ich cech zewnętrznych, analizy zachowań	Pogłębione analizy, uwzględniające bogaty zbiór informacji, studia zachowań w ich bezpośrednim środowisku	Pozyskane dane wymagają uporządkowania i syntezy. Dostęp do miejsc będących przedmiotem obserwacji nie zawsze możliwy
Obserwacja procesu partycypacji	Analizy zachowań i aktywności odbywają się przy okazji	Pogłębione analizy, analizy zachowań werbalnych oraz pozawerbalnych. Obserwator jest uczestnikiem zdarzeń	Dane trudne do opisu i syntezy
<i>Shadowing - przypuszczenia</i>	Analizy nieznanymi zachowań i uwarunkowań (co do których brak wcześniejszej wiedzy)	Pogłębiona analiza zachowań werbalnych i pozawerbalnych	Opis danych niemożliwy, synteza o dużym stopniu trudności. Możliwy opór ze strony osób będących przedmiotem obserwacji.
Badania ankietowe	Precyzyjne sprawdzenie stawianych hipotez	Dane szczegółowe oraz ogólne. Możliwy jest dostęp do dużej ilości osób oraz wnioskowy porównawczy	Dane zbiorcze, pogłębione analizy nie są możliwe. Metoda nie pozwala na łatwe analizy specyficznych przypadków i jest kosztowna i czasochłonna
Wywiady	Zbieranie informacji na konkretny temat (wywiady środowiskowe); szczegółowa analiza opinii oraz problemów i motywacji mieszkańców	Pogłębiona analiza, bogate źródło informacji	Dane niemożliwe do prezentacji statystycznej i generalizacji
Spotkania publiczne	Spotkania publiczne otwarte dla wszystkich zainteresowanych stron: użyteczne dla prezentacji badań lub dla ilustracji i dyskusji rezultatów	Szeroka dostępność, popularyzacja projektu	W dyskusji biorą udział jedynie osoby przyzwyczajone do zabierania głosu publicznie. Metoda nie pozwala na pogłębione analizy ani rzeczywistą dyskusję różnych stanowisk

„Burza mózgów”	Spotkania otwarte dla zainteresowanych osób oraz ekspertów, podczas których uczestnicy mówią o wszystkim co wiedzą na dany temat, użyteczne dla ustalenia założeń projektu	Użyteczne dla tworzenia idei i dzielenia się wiedzą i informacjami	Dane nie są Usystematyzowane i trudne do sprawdzenia
Warsztaty	Dyskusja odbywająca się według z góry przyjętego schematu, otwarta dla ograniczonej ilości uczestników, na określony temat	Pogłębiona analiza ułatwia bezpośrednie uczestnictwo oraz pozwala na wypracowanie wspólnego stanowiska. Warsztaty pozwalają na uzyskiwanie rozwiązania w krótkim czasie.	Pozwala na uproszczenie i zredukowanie stopnia skomplikowania informacji oraz wielości punktów widzenia.
Charrette	Publiczna praca nad różnymi pomysłami, otwarta dla wszystkich zainteresowanych stron	Szczególnie użyteczne w przypadku dokonywania wyboru pomiędzy wcześniej wyrażonymi preferencjami	Użyteczne w pracy projektowej oraz przy podejmowaniu decyzji, mniej dla pozyskiwania wiedzy

Źródło: na podstawie wyników części wstępnej projektu badawczego w Italian Institute for Social Research w Mediolanie (Ibidem, s.68-69).

Source: basing on conclusions of introductory part of research project in Italian Institute for Social Research in Milano, Italy (European Handbook for Participation, p.68-69).

PODSUMOWANIE

Cechą charakterystyczną programów partycypacji, które są przedmiotem zainteresowania sieci miast - uczestników programu URBACT, jest znaczna różnorodność. Każdy z nich jest rozwiązaniem unikalnym dostosowanym do warunków lokalnych, w tym w szczególności do wymagań i specyfiki lokalnej społeczności. Wśród projektów mających na celu integrację społeczności lokalnych, przeciwdziałanie wykluczeniu, w szczególności młodzieży i grup etnicznych, a także promocję postaw obywatelskich i aktywizację zawodową, znajdują się również projekty dotyczące rozwiązań przestrzennych w różnych skalach. Zintegrowane podejście do zagadnień urbanistycznych promowane przez twórców programu zakłada równoczesną realizację kilku celów projektu. Cele ekonomiczne i społeczne osiągnięte są równolegle z celami przestrzennymi. Jest to szczególnie widoczne w projektach odbywających się z udziałem mieszkańców, w których zagadnienia przestrzenne stają się w niektórych przypadkach tematem, kanwą, dla realizacji zadań społecznych i ekonomicznych.

Zasady i postulaty dotyczące zagadnień udziału mieszkańców w tworzeniu przestrzeni miejskiej znalazły się między innymi w „Europejskim Podręczniku Partycypacji”, opracowanym przez uczestników sieci PARTECIPANDO. Najważniejsze z nich zostały ponadto ujęte w dokumencie końcowym sieci: Europejskiej Karcie Partycypacji, dostępnej na oficjalnej stronie programu URBACT, w dokumentach sieci PARTECIPANDO.

LITERATURA

- European Handbook for Participation, PARTECIPANDO – Thematic Network of the URBACT Programme*, źródło: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/participando/pdf/European_Handbook_for_Participation.pdf, sprawdzone 08.07.07.
- European Regional Development Fund 2007 - 2013, Objective 3: European Territorial Cooperation, The Urban Development Network Programme URBACT II - An Exchange and learning programme for cities contributing to the European Commission Initiative “Regions For Economic Change”, Final Operational Programme*, 30.06.2007
- Francq B., 2007: La participation des habitants aux programmes intégrés de requalification urbaine: une clé pour la cohésion sociale. Région de Bruxelles-capitale (Phase 1: enquêtes locales pour un bilan des processus de participation existants), PARTECIPANDO, źródło: http://urbact.eu/fileadmin/subsites/participando/pdf/LI_Bruxelles.pdf, sprawdzone 12.07.07.
- Healey P., 1997: Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies, University of British Columbia,
- Innes J.E., Booher D.E., 2000: Public Participation in Planning: New Strategies for the 21st Century, University of California at Berkeley, Institute of Urban and Regional Development, Working Paper 2000-07; źródło: <http://repositories.cdlib.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=iurd>, sprawdzzone 08.2008.
- Taillac M., 2007: The Sevillian budget or constructive participation, URBACT Newsletter #44, 21.06.2007, źródło: http://urbact.eu/no_cache/news-events/newsletter/categories/middle-area-category/article/default-title-67.html?tx_ttnews%5BbackPid%5D=166, sprawdzzone 10.07.07.
- UDIEX – UDIEX ALEP: *Workshop 2 - Participation and Empowerment, Urban Plan of Sevilla*, 27.09.2006, źródło: <http://urbact.eu/projects/udiex-udiex-alep/synthesis-and-prospect/case-studies/workshop-2-participation-and-empowerment/urban-plan-of-sevilla.html>, sprawdzzone 14.07.07.
- URBACT CTWG „The Role of Inhabitants in Urban Management” *Appendix 2: Network Responses to Questionnaire on “Citizen Participation and Social Exclusion”*, 01. 2006, źródło: <http://urbact.eu>, sprawdzzone 07.07.07.

URBACT CCTWG „*The Role of Inhabitants in Urban Management* “ - Appendix 1: *Activities of the URBACT networks of specific relevance for the CCTWG on the Role of Inhabitants in Urban Management*, źródło:
http://urbact.eu/fileadmin/corporate/doc/Appendix_1_Network_Activities.doc , spraw-
dzone 10.07.07.

SUMMARY

PUBLIC PARTICIPATION IN URBAN PLANNING IN EUROPEAN COMMUNITY PROGRAMME URBACT

URBACT was set up in 2003 as a Community Initiative programme – a platform of exchange of experience between the cities of European Union concerning the integrated development of cities. In October 2007 the European Commission accepted the URBACT II Operational Programme for 2007-2013.

The URBACT I initiatives focused on social cohesion within deprived areas of the cities. The networks composed of cities, government representatives, NGOs and local universities and research institutes fostered exchange of good practises and creation of common and accessible for other European urban practitioners base of knowledge. The integrated approach to tranformation of urban areas including the local specific and the practical experience of other centers had been worked out. The issues of citizens participation and social exclusion were one of the essential thematic area of URBACT city networks: *Young Citizens Project*, *Partners 4 Action*, *MED-INT*, *CITIZ@MOVE*, *REGENERA* , *SECURCITY* and *Young People – from Exclusion to Inclusion*.

The paper refers to the experience of former programme editions (URBAN PP (pilot projects), URBAN I, URBAN II and URBACT I), concentrating on the examples of citizens participation in the local authorities activities which concerned the issues of shaping of city space. The few methods are described in details: *le contract de quartier* which was applied in Bruxell, the consultations to *General Urban Distribution Plan* - Cardedeu (Barcelona region, Spain), the citizens participation in *General Plan of Urban Arrangement* - Sewill, the *Participatory Budget* - Sewill, the rehabilitation of modernist housing estates – Rome, and planning workshops techniques: *Planning for Real*, *Pattern Language*, *Action Planning*. The conclusions include a list of the most popular participatory techniques used in the cities of PARTECIPANDO network.